

УДК 347.1

DOI 10.37566/2707-6849-2021-1(34)-5

Інна КОВАЛЕНКО,*доцент кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій
та дизайну,**кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0001-7595-777X*

УМОВИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Вступ. Загальноновизнаним у юридичній науці є визначення підстав відповідальності як сукупності обставин, наявність яких робить юридичну відповідальність можливою і належною [1, с. 476]. До числа таких обставин відносять нормативну (юридичну) і фактичну підстави відповідальності. Зазначені питання досить ретельно розроблені в правовій науці.

Так, досліджуючи загальні питання щодо юридичної відповідальності, О. Йоффе зазначав, що «санкції не можуть не спиратися на певні не тільки фактичні, але і юридичні підстави. Юридичною підставою є описаний у законі склад, а фактичною – конкретний скоєний злочин. При цьому елементи правопорушення, що підпадають під ознаки складу, є обов'язковими, а всі інші – факультативними умовами відповідальності» [2, с. 34]. Юридична відповідальність, безумовно, має свою специфіку, яка полягає в тому, що вона є наслідком порушення вимог закону, і це порушення завжди зумовлює негативні наслідки у вигляді особистого чи майнового характеру, передбачені в його санкції [3, с. 66].

Таким чином, беручи за основу ці теоретичні положення, можна стверджувати, що нормативна підстава юридичної відповідальності передбачає наявність правових норм, які визначають можливу й необхідну поведінку суб'єкта правовідносин, накладають заборону на певну поведінку, та система санкцій і правових приписів, що визначають процес реалізації відповідальності. Фактичною підставою для настання юридичної відповідальності є факт здійснення соціально небезпечної поведінки (правопорушення). Обидва елементи тісно взаємопов'язані й не існують

окремо, оскільки лише порівняння фактичної поведінки з юридичним приписом закону встановлює наявність або відсутність правопорушення [4, с. 47].

Ми підтримуємо домінуючу в юридичній науці думку, що питання про юридичну відповідальність виникає тільки з порушенням правових норм. Ніякі інші критерії не можуть вказувати на правову караність діяння. Як справедливо зауважував з цього приводу В. Туранов, «діяння, яке спричинило певний збиток, але не порушило конкретну правову норму, не може розглядатися як проступок, а отже, не може бути підставою юридичної відповідальності» [5, с. 25]. Б. Базилев підкреслював, що «інститут юридичної відповідальності регулює ті негативні відносини, які виникають лише на підставі правопорушень, тобто винно скоєних протиправних діянь» [6, с. 111]. Таку ж позицію обстоював і М. Малейн, який зазначав, що «підставою відповідальності є те, що правопорушник обрав варіант поведінки, шкідливий для суспільства, такий, що порушує норму права» [7, с. 29].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано розв'язання проблеми. Окремі аспекти цивільно-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності висвітлювалися у наукових працях таких провідних вітчизняних і зарубіжних учених, як: С. Алексєєв, С. Братусь, В. Венедіктов, В. Кудрявцев, П. Недбайло, І. Самощенко, М. Фарукшин, Р. Халфіна, М. Шаргородський та ін.

Вивченню окремих аспектів цього питання присвячені праці таких відомих учених у галузі цивільного та сімейного права, як: Д. Боброва, Т. Барило, І. Бірюков, І. Берестова, А. Гриняк, В. Гопанчук, В. Глянцев, С. Донцов, О. Дзера, І. Жилінкова, Ю. Заїка, В. Коссаєв, Н. Кузнєцова, В. Луць, Р. Майданик, П. Матвєєв, О. Отраднова, З. Ромовська, Я. Шевченко та ін.

Незважаючи на це, у вітчизняній науці інститут цивільно-правової відповідальності залишається недостатньо розробленим.

Відсутність дисертаційних досліджень і монографічної літератури, присвячених темі зазначеної проблематики, а також внесення змін до положень цивільного законодавства, які регламентують відносини цивільно-правової відповідальності, вимагають вирішення низки загальнотеоретичних та практичних питань, пов'язаних із правовим регулюванням й умов цивільно-правової відповідальності, визначенням правової природи, поняття та змісту такої відповідальності, а також із необхідністю виокремлення її специфіки залежно від суб'єкта відповідальності. Усі ці проблемні аспекти зумовлюють **актуальність обраної теми** та визначають потребу проведення наукових досліджень цієї проблематики.

Метою статті є вдосконалення поняття умов цивільно-правової відповідальності, врахувавши протиправність і незаконність дій, які порушують норми законодавства і суб'єктивні права громадян, та аналіз окремих теоретичних питань положення інституту цивільно-правової відповідальності.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів.

Характеризуючи підстави юридичної відповідальності загалом, більшість дослідників називають критерієм настання відповідальності юридичний факт або фактичний склад, з яким закон пов'язує настання того чи іншого виду юридичної відповідальності, до якого входять такі елементи, як: протиправна поведінка, вина, наявність шкідливих наслідків і причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданою шкодою. Виникнення цивільно-правової відповідальності пов'язується передусім із порушенням охоронюваних законом майнових прав та інтересів фізичних або юридичних осіб і полягає у відшкодуванні завданої шкоди або повненні порушеного стану. Тому цивільно-правова відповідальність, як правило, має майновий характер: застосування цивільно-правових заходів призводить до зменшення майнової сфери правопорушника.

Під відповідальністю в цивільно-правовій доктрині традиційно розуміється обов'язок особи нести передбачені нормами права негативні наслідки за вчинення правопорушення. Під цивільно-правовою відповідальністю розуміють насамперед санкцію за правопорушення, наслідок, встановлений у законі на випадок його порушення [8, с. 208]. Р. Майданик пропонує розглядати цю правову категорію «як застосування до правопорушника у випадку здійснення протиправних дій або бездіяльності передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді додаткових цивільно-правових обов'язків майнового характеру (санкцій)» [9, с. 124].

Т. Ківалова акцентує увагу на тому, що цивільно-правова відповідальність – це завжди відповідальність правопорушника перед потерпілим, а не перед державою чи органом державної влади [10, с. 214]. Отже, можна констатувати, що юридична відповідальність, у тому числі й цивільно-правова, в якій би формі вона не виступала, завжди є безпосереднім впливом на правопорушника. Суттєва риса відповідальності – це так би мовити відчутне понесення особою негативних наслідків правопорушення у формі позбавлень особистого, організаційного чи майнового порядку, незалежно від того, які її міри реалізуються: позбавлення волі, відшкодування шкоди чи щось інше. Це зумовлює спрямованість відповідальності власне на особу правопорушника, зумовлює штрафний, каральний характер юридичної відповідальності [11, с. 22].

Оскільки цивільне законодавство регулює головним чином майнові відносини, то й цивільно-правова відповідальність повинна відповідати характеру регульованих правових відносин. Саме цим визначається та обставина, що цивільно-правова відповідальність має характер майнового впливу на правопорушника. Визначаючи завдання майнової відповідальності, М. Малейн вказував, що норми права (та їх застосування) розраховані насамперед на охорону суспільних відносин, на боротьбу з правопорушеннями та їх попередження. Однак законодавець не може стояти

винятково на позиції кредитора-потерпілого. В інтересах держави, суспільства, так само як і в інтересах окремих громадян і юридичних осіб – важливо не стільки забезпечити відшкодування заподіяної шкоди, скільки відвернути її шляхом покарання (погрози покарання) правопорушників [12, с. 39].

О. Травкін вважав, що метою цивільно-правової відповідальності є не тільки спонукання до дотримання правових норм, а й значною мірою – поновлення суб'єктивних прав потерпілого, якому завдана шкода [13, с. 120]. Молоді сучасні науковці вказують, що суттю цивільно-правової відповідальності є покладання на правопорушника передбачених законом неvigідних правових наслідків, які можуть полягати або у позбавленні порушника певних прав, або в заміні невиконаного обов'язку новим, або у приєднанні до невиконаного обов'язку додаткового [14, с. 11]. На нашу думку, висновки цитованих авторів мають певний сенс, оскільки фактично йдеться про два напрями, два призначення цивільно-правової відповідальності, як і юридичної відповідальності загалом – застерегти від порушення чужого суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу та у випадку порушення такого права чи інтересу – відновити стан, який існував до порушення суб'єктивного права особи.

Отже, загальними умовами виникнення цивільно-правової відповідальності є: наявність шкоди в потерпілого; протиправна поведінка заподіювача шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою; наявність вини особи, яка завдала шкоду. За загальним правилом відсутність хоча б однієї із зазначених умов вказує на відсутність підстав для притягнення порушника до відповідальності. Однак у цивільному законодавстві відповідальність може наставати за неповного складу правопорушення. Наприклад, відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки настає незалежно від вини [15, с. 106].

Як уже зазначалося, деякі дії, що призводять до шкідливих наслідків, за своєю суттю не є протиправними. Насамперед це поведінка особи в стані необхідної оборони і крайньої необхідності. Шкода, завдана нападнику особою, яка оборонялася, вважається правомірною, а тому й не підлягає відшкодуванню. При перевищенні меж такої оборони настає відповідальність за загальними підставами: такі дії визнаються законом як протиправні. Дії заподіювача шкоди в стані крайньої необхідності, хоча й не є протиправними, але, за загальним правилом, зумовлюють настання цивільно-правової відповідальності [16, с. 312]. Підставою притягнення порушника чужих цивільних прав до цивільно-правової відповідальності є скоєння цією особою правопорушення, що містить певні об'єктивні елементи та суб'єктивний елемент – наявність вини заподіювача шкоди. Тобто діяння особи повинно містити склад цивільного правопорушення, а об'єктивними передумовами притягнення до відповідальності при випадковому заподіянні шкоди є шкода, протиправність, причинний зв'язок.

При вирішенні питання про відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, суд, з урахуванням обставин справи, за вибором потерпілого може зобов'язати боржника відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки в повному обсязі (ст. 1192 ЦК України). При вирішенні питання про відшкодування шкоди в натурі суд повинен дотримуватися правил щодо незамінності речей. У зв'язку з тим, що речі, визначені індивідуальними ознаками, є незамінними, вони не підлягають відшкодуванню в натурі. Відшкодовуватися в натурі можуть лише ті речі, що визначені родовими ознаками, тому що такі речі є замініними (ст. 184 ЦК України).

Під моральною шкодою розуміють такі наслідки правопорушення, які не мають економічного змісту та вартісної форми. Відповідно до ст. 23 ЦК України моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншими ушкодженнями здоров'я; душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Отже, моральна шкода може бути фізичною і духовною. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом.

Правильність визначення завданих збитків, здійснення їх розрахунку так, щоб сторона, яка потерпає в результаті неправомірних дій контрагента, змогла отримати справедливую компенсацію, є однією з нагальних проблем сучасного цивільного права.

Механізм впливу заходів цивільно-правової відповідальності набуває вираження у несприятливих майнових наслідках для боржника і відновленні майнової сфери потерпілого. Відмінність між загальними і спеціальними підходами у притягненні до відповідальності полягає лише в суб'єктивних умовах. У зв'язку з тим, що «випадок рівнозначний невинуватості», за випадкового заподіяння шкоди немає підстав для засудження правопорушника, отже, тут варто говорити не про відповідальність, а про особливі правові форми розподілу випадкових збитків. У двосторонніх договорах, де кожна зі сторін водночас є кредитором і боржником, проблема розподілу ризиків за випадкове заподіяння шкоди може регулюватися умовами договору.

Від двосторонніх договорів варто відрізнити інші випадки, коли у сторін у зобов'язанні виникають певні права і обов'язки одного перед одним, наприклад, у деліктних правовідносинах, де шкода випадково може бути заподіяна кількома суб'єктами. Так, вважається, що шкода, заподіяна третім особам зіткненням джерел підвищеної небезпеки, є шкодою, заподіяною взаємопов'язаними, сукупними діями або з єдністю наміру, і володільці джерел підвищеної небезпеки у цьому випадку несуть солідарну відповідальність [17, с. 23].

Відповідальність за шкоду, заподіяну при цьому самим джерелом підвищеної небезпеки, настає на загальних підставах, тобто необхідним є встановлення вини володільця джерела підвищеної небезпеки. Шкода, заподіяна одному з володільців з вини іншого, відшкодовується винним, при наявності лише вини володільця, якому заподіяна шкода, вона йому не відшкодовується, а інший учасник зіткнення звільняється від відповідальності за випадкове заподіяння шкоди, оскільки відсутня його вина, при наявності вини двох володільців; розмір відшкодування визначається відповідно до ступеня вини кожного, при відсутності вини володільців у взаємному заподіянні шкоди – жоден з них не має права на відшкодування [18, с. 105–107].

Нерідко випадок тлумачать як антипод вини, використовуючи дихотомію – винність – випадковість. У зв'язку з цим може бути зроблений висновок, що йдеться не про звільнення від відповідальності, а про її ненастання у зв'язку з відсутністю складу правопорушення і, зокрема, такого його елемента, як вина.

Однак уявляється, що таке фактичне ототожнення цих понять є не виправданим. У цивільному праві можливою є і відповідальність за неповного складу правопорушення, у тому числі за відсутності вини. Можливе також покладання відповідальності на третіх осіб (батьків, опікунів, поручителів, гарантів тощо). Для таких випадків безвинної відповідальності може мати значення врахування випадку як самостійної правової категорії. Наприклад, поручитель може бути звільнений від відповідальності за невиконання зобов'язання боржником за наявності випадкової неможливості виконання цього зобов'язання. Неможливість виконання зобов'язання може виникнути і внаслідок інших обставин. Наприклад, урядом встановлено мораторій на виконання певного виду договорів, у якомусь регіоні оголошений карантин тощо. На відміну від ненастання відповідальності через відсутність складу правопорушення тут насамперед має бути встановлене не те, чи відсутня вина боржника, а доведена наявність обставини, що перешкоджає виконанню зобов'язання.

Обставиною, яка звільняє від цивільно-правової відповідальності, є вина потерпілого у заподіянні шкоди, що зазначено у ст. 1193 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Вина потерпілого (кредитора). За загальним правилом шкода, заподіяна внаслідок умислу потерпілого, відшкодуванню не підлягає [19].

Так, ст. 1187 ЦК України передбачено, що особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Правочин, яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання, є нікчемним (ст. 614 ЦК України). Необережність потерпілого внаслідок деліктного правопорушення в цілому не звільняє особи, що заподіяла шкоду, від обов'язку відшкодувати збитки. Вина потерпілого може лише впливати на обсяг належного йому відшкодування у сторону зменшення. Якщо груба необережність потерпілого сприяла виникненню або збільшенню шкоди, то залежно від ступеня

вини потерпілого (а в разі вини особи, яка задала шкоди, – також залежно від ступеня її вини) розмір відшкодування зменшується, якщо інше не встановлено законом (ст. 1193 ЦК України). Вина кредитора як підстава звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання передбачена частиною четвертою ст. 612 ЦК України, в якій зазначено, що прострочення боржника не настає, якщо зобов'язання не може бути виконане внаслідок прострочення кредитора. Зі змісту цієї норми визначаються умови звільнення боржника під відповідальності, до яких належать: протиправність дій кредитора; наявність його вини в будь-якій формі; причинний зв'язок між винними діями кредитора і неможливістю належного виконання цього зобов'язання.

Висновки і перспективи подальшого наукового пошуку. Отже, умовою цивільної відповідальності варто вважати склад цивільного правопорушення, яке включає в себе наявність завданої шкоди, протиправність поведінки заподіювача шкоди, причинний зв'язок між поведінкою особи та шкідливим результатом, вину заподіювача шкоди. При цьому варто враховувати, що протиправними можуть бути дії, які порушують норми законодавства і суб'єктивні права громадян, а незаконними – тільки ті дії, що порушують норму закону чи підзаконного акта. Проте не кожна протиправна дія може бути підставою відповідальності за завдану шкоду. За загальним правилом за випадкові дії відповідальність не настає, хоча такі дії є протиправними. Деякі дії, що призводять до шкідливих наслідків, за своєю суттю не є протиправними. Насамперед це поведінка особи у разі здійснення нею права на самозахист (ст. 1169 ЦК України) і крайньої необхідності (ст. 1171 ЦК України). Шкода, завдана нападнику особою, яка оборонялася, вважається правомірною і тому не підлягає відшкодуванню. При перевищенні меж такої оборони настає відповідальність за загальними підставами. Такі дії визнаються законом як протиправні. Дії заподіювача шкоди в стані крайньої необхідності хоча й не є протиправними, але, за загальним правилом, призводять до настання цивільно-правової відповідальності. А загалом, умовами, за яких спрацьовує механізм цивільно-правової відповідальності, є наявність прав та обов'язків, порушення яких зумовлює покладення на їх порушника заходів цивільно-правової відповідальності; протиправне порушення особою покладених на неї обов'язків і суб'єктивних прав інших осіб; наявність шкоди, завданої протиправною поведінкою правопорушника; наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника і шкідливими наслідками, що настали; наявність вини правопорушника.

Перелік використаних джерел

1. Скакун О. Ю. *Теорія держави і права*. Харків: Консум, 2000. 703 с.
2. Иоффе О. С. *Вина и ответственность по советскому праву*. Советское государство и право. 1972. № 9. С. 34–43.
3. Харитонов Є. О., Санахметова Н. О. *Цивільне право України: підручник*. Київ: Істина, 2016. 776 с.
4. *Цивільне право: загальна частина. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт.* Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.
5. Туранов В. И. *Привлечение к ответственности органами народного контроля*. Москва: Мысль, 1972. 225 с.
6. Базылев Б. Т. *Об институте юридической ответственности*. Советское государство и право. 1975. № 1. С. 110–115.
7. Малейн Н. С. *Вина – необходимое условие имущественной ответственности*. Советское государство и право. 1971. № 2. С. 28–35.
8. Іванов Ю. Ф., Іванова М. В., Куриліна О. В. *Цивільне право України: навч. посіб. у 2-х т.* Київ: Правова єдність, 2019. Т. 1. 342 с.
9. Майданик Р. А. *Цивільно-правова відповідальність. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / кол. авторів, відп. ред. Ю. В. Баулін*. Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2018. С. 86–147.
10. Ківалова Т. В. *До проблеми цивільно-правової відповідальності без вини*. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2019. № 4. С. 89–99.
11. *Цивільне право України: навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Тімуш, В. П. Мироненко*. Київ: ІКВС, 2014. 240 с.
12. Малейн Н. С. *Возмещение вреда, причиненного личности*. Москва: Юрид. лит, 1965. 230 с.
13. Травкин А. А. *К вопросу о понятии и основании гражданско-правовой ответственности*. Юридическая ответственность в советском обществе. Труды Высшей следственной школы МВД СССР. Волгоград, 1974. С. 111–120.
14. Заїка Р. Ю. *Юридична природа цивільно-правової відповідальності без вини*. Юридична наука. 2014. № 5. С. 7–14.
15. *Цивільне процесуальне право України: підручник / за заг. ред. М. М. Ясинка*. Київ: Алерта, 2014. 744 с.
16. *Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник / за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-є вид., перероб. та доповн.* Київ: Алерта, 2014. 496 с.
17. Чорнооченко С. І. *Цивільний процес: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і доповн.* Київ: ЦУЛ, 2014. 416 с.
18. Ромовська З. В. *Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс: підручник*. Київ: Правова єдність, 2017.
19. *Цивільний кодекс України*. Київ: Паливода А. В., 2020. 456 с.

References

1. Skakun O. Y. *Theory of the state and right*. Kharkiv: Konsum, 2000. 703 p. [ukr.]
2. Yoffe O. C. *Guilt of responsibility is in sovietto the right*. *Soviet state and right*. 1972. № 9. P. 34–43. [russ.]
3. Haritonov Y. O., Saniahmetova N. O. *Civil law of Ukraine*. Kyiv: Truth, 2016. [ukr.]
4. *Civil law: general part. Practical work: of train aid is for the students of higher educational establishments. it is Dnepr: Publisher of Bill K. O., 2020. 232 p. [ukr.]*
5. Turanov V. I. *To attract to responsibility organs of folk control*. Moscow: Mysl', 1972. 225 p. [russ.]
6. Bazilev B. T. *At institute of legal responsibility*. *Soviet state and right*. 1975. № 1. P. 110–115. [russ.]
7. Malein N. S. *Guilt – necessary terms of property responsibility*. *Soviet state and right*. 1971. № 2. P. 28–35. [russ.]
8. Ivanov Y. F., Ivanov M. V., Kurilina O. V. *Civil law of Ukraine: Practical work*. Kyiv: Pravova ednist', 2019. T. 1. 342 p. [ukr.]
9. Maydanik R. A. *Civil liability. Legal responsibility: problems of exception and liberation / Collective of authors, managing editor of Y. V. Baulin*. Donetsk: PP «VD «Kalmius», 2018. P. 86–147. [ukr.]
10. Kivalova T. V. *To the problem of civil liability without guilt*. *Announcer of the Khmelnytsk institute of regional management and right*. 2019. № 4. P. 89–99. [ukr.]
11. *Civil law of Ukraine: Practical work / after a general release Temush I. S., Mironenko V. P.* Kyiv: IKVS, 2014. 240 p. [ukr.]
12. Malein N. S. *Compensation of harm inflicted to the person*. Moscow: Legal literature, 1965. 230 p. [russ.]
13. Travkin A. A. *To the question about a concept and going of civil liability deep. Legal responsibility is in soviet society. Labours of Higher inquisitional school of internal affairs of the SSSR*. Volgograd, 1974. P. 111–120. [russ.]
14. Zaika R. Y. *Legal nature of civil liability is without guilt*. *Legal science*. 2014. № 5. P. 7–14. [ukr.]
15. *Civil judicial law of Ukraine: Textbook /After a general release M. M. Yasinka*. Kyiv: Alerta, 2014. 744 p. [ukr.]
16. *Civil law of Ukraine. Contractual and not contractual obligations: Textbook / After a general release. Bichkova S. S. third edition done and complemented*. Kyev: Alerta, 2014. 496 p. [ukr.]
17. Chornoochenko S. I. *Civil procedure: Practical work: third edition done and complemented*. Kyiv: TsUL, 2014. 416 p. [ukr.]
18. Romovska Z. V. *Ukrainian civil law: General part. Academic course. Textbook*. Kyiv: Legal unity, 2017. [ukr.]
19. *Civil code of Ukraine*. Kyiv: Palivoda A.V., 2020. 456 p. [ukr.]

КОВАЛЕНКО І. Умови цивільно-правової відповідальності: загальнотеоретичний підхід.

Стаття присвячена питанням цивільно-правової відповідальності за законодавством України. Наголошено, що традиційно проблематика відповідальності становила інтерес таких галузей права, як цивільне, адміністративне, екологічне, сімейне. У статті зроблено висновок, що юридична відповідальність, зокрема цивільно-правова, в якій би формі вона не виступала, завжди є безпосереднім впливом на правопорушника.

Ключові слова: юридична відповідальність, правопорушення, вина, підстава, завдана шкода, соціально небезпечна поведінка.

КОВАЛЕНКО ІІ. Условия гражданско-правовой ответственности: общетеоретический подход.

Статья посвящена вопросам гражданско-правовой ответственности по законодательству Украины. Отмечено, что традиционно проблематика ответственности представляла интерес для таких отраслей права, как гражданское, административное, экологическое, семейное. В статье делается вывод, что юридическая ответственность, в том числе гражданско-правовая, в какой бы форме она не выступала, всегда является непосредственным влиянием на правонарушителя.

Ключевые слова: юридическая ответственность, правонарушение, вина, основание, нанесенный ущерб, социально опасное поведение.

KOVALENKO I. Terms of civil liability: are general theoretic approach.

The article is sanctified to the questions of civil liability on the legislation of Ukraine.

Taking these theoretical positions for basis, it is possible to assert that the normative founding of legal responsibility envisages the presence of legal norms, that determine possible and necessary behavior of the subject of legal relationships, embargo on certain behavior, and system of approvals and legal binding overs that determine the process of realization of responsibility. It is marked that traditionally a range of problems of responsibility was of interest such fields of law, as civil, administrative, ecological, domestic. Summarizing the above-mentioned in the article, it is possible to establish, that legal responsibility, including civil legal in whatever form she came forward always is direct influence on an offender. The substantial line of responsibility - it so to say perceptible bears by the face of negative consequences of offence in form privations of the personal, organizational or property order, regardless of what her measures will be realized: imprisonment, compensation of harm or something other. It stipulates the orientation of responsibility actually on the face of offender, stipulates penalty, punitive

character of legal responsibility keywords: legal responsibility, offence, guilt, founding, inflicted harm, socially dangerous behavior.

Thus, it costs to consider the composition of civil offence, that includes for itself the presence of the inflicted harm, unlegality of behavior of malefactor, causal connection between behavior of person and harmful result, guilt of malefactor the condition of civil responsibility. Thus, it costs consider that illegal there can be actions that violate the norms of legislation and equitable rights of citizens, and illegal - only those actions that violate the norm of law.

Keywords: legal responsibility, offence, guilt, founding, inflicted harm, socially dangerous behavior.